

Hišna preiskava brez odredbe sodišča – pravni in dejanski problemi

Miroslav Žaberl*

Hišna preiskava, ki jo sme policist opraviti brez odredbe sodišča, je izjema od splošnega pravila, da sme posege v ustavno zagotovljeno pravico do nedotakljivosti stanovanja izvršilni veji oblasti dovoliti le sodišče. V preteklosti je policija večino hišnih preiskav opravila brez odredbe sodišča, v zadnjem desetletju pa je stanje ravno obratno. Kljub dokaj jasni ustavni in zakonski zahtevi po izjemnosti in določnosti izvajanja tega policijskega pooblastila, ostaja pri izvedbi hišne preiskave brez odredbe kar nekaj odprtih pravnih in dejanskih vprašanj. Z analizo posameznih razlogov za izvajanje hišne preiskave brez odredbe, primerjalno pravno analizo in analizo praktičnih problemov so v prispevku nakazani bistveni problemi kot so pojmovanje tujega stanovanja in drugih prostorov, izvajanje hišne preiskave s pristankom, izvajanje hišne preiskave brez odredbe zaradi suma prekrška ter izvajanje hišne preiskave brez odredbe zaradi privedbe osebe po odredbi pristojnega državnega organa. V zaključku so nakazane morebitne rešitve pri izvajanju tega za nadaljnji kazenski postopek pomembnega policijskega pooblastila in opravila.

Ključne besede: pravica do nedotakljivosti stanovanja, pojem tujega stanovanja in drugih prostorov, razlogi za hišno preiskavo brez odredbe, pravni in dejanski problemi

UDK: 343.132.2

1. Ustavna pravica do nedotakljivosti stanovanja in posegi vanjo

V ustavi je zapisano, da je **stanovanje nedotakljivo**. Vanj se lahko vstopi in se ga preišče le na podlagi odredbe, samo izjemoma tudi brez nje. Protipraven vstop v tuje stanovanje in druge prostore ter njihovo preiskovanje sta prepovedana in kazniva.¹

Pravica do nedotakljivosti stanovanja, ki jo razen Ustave RS varujejo tudi nekateri mednarodni akti s področja človekovih pravic, je ena izmed izvedenk splošne pravice do zasebnosti.²

* Miroslav Žaberl, univ. dipl. pravnik, Ministrstvo za notranje zadeve RS, Štefanova 2, 1000 Ljubljana

¹ Ustava RS, člen 36 »Stanovanje je nedotakljivo. Nihče ne sme brez odločbe sodišča proti volji stanovalca vstopiti v tuje stanovanje ali druge prostore, niti jih ne sme preiskovati. Pri preiskavi sme biti navzoč tisti, čigar stanovanje ali prostori se preiskujejo, ali njegov zastopnik. Preiskava se sme opraviti samo v navzočnosti dveh prič. Pod pogoji, ki jih določa zakon, sme uradna oseba, brez odločbe sodišča vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore in izjemoma brez navzočnosti prič opraviti preiskavo, če je to neogibno potrebno, da lahko neposredno prime storilca kaznivega dejanja ali da se zavarujejo ljudje in premoženje.«

² Primerjaj npr. 8. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah, ki določa: (1) Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja. (2) Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen, če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti in ekonomske blaginje države, zato da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine ljudi.«

Ustavno sodišče je v eni od odločitev zasebnost opredelilo kot »v območju človekovega bivanja bolj ali manj sklenjeno celoto njegovih ravnanj in ukvarjanj, občutij in razmerij, za katera je značilno in konstitutivno, da si jo človek vzdržuje sam ali z najbližjimi v intimni skupnosti, in da v njej biva z občutkom varnosti pred vdorom javnosti ali kogar koli nezaželenega.«

V stanovanju živijo ljudje svoje vsakdanje intimno življenje. V njem so gospodarji. V goste vabijo tiste, ki jih želijo, od drugih lahko zahtevajo, da se iz stanovanja odstranijo. Ustavni tekst, ki opredeljuje navedeno pravico, nas lahko napelje k zaključku, da Ustava varuje prostor. Vendar ni tako. Ustava varuje **zasebnost** v takšnem prostoru.³

Podobno določilo vsebuje tudi Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah, ki v 17. členu določa: »Nikomur se ne sme nihče samovoljno ali nezakonito vmešavati v zasebno življenje, v družino, v stanovanje ali dopisovanje in ga tudi ne nezakonito žaliti ali škodovati njegovemu ugledu.«

³ O tem glej tudi Marinko, 1998, ki v nadaljevanju piše: »Podobno (kot Ustava RS – pripis M. Ž.) IV. amandma Ustave ZDA garantira ljudem »pravico biti varni, glede svojih oseb, hiš, papirjev in dokumentov...« in vse do leta 1976 so sodišča to določbo razlagala kot zaščito določenih prostorov, v znamenitem primeru Katz v. U.S., 389 U. S. 347 (1976) pa je Vrhovno sodišče ZDA odločilo, da »četrti amandma varuje ljudi, ne prostore«. Zaščita posameznika vključuje tudi pravico, da ga nihče ne vznemirja (*right to be alone*). Enako razmišljanje glej tudi Šinkovec (1997).

Klemenčič in soavtorji (2002) navajajo, da naj bi bila prek pojma zasebnost varovana tista sfera posameznikovega življenja, ki drugih ne zadeva in glede katere se prizadeti sam odloči, ali bo iz nje izstopil ali ne. Po konceptu »pričakovanja zasebnosti«,⁴ ki ga je prevzelo tudi slovensko Ustavno sodišče, je potrebno tehtati dva elementa: pričakovanje zasebnosti in upravičenost pričakovanja. Za poseg v zasebnost gre po navedenem konceptu takrat, ko je človek v prostoru, kjer upravičeno pričakuje, da bo sam. Tako je dom ponavadi prostor, kjer človek pričakuje zasebnost.

Seveda pa nedotakljivost stanovanja ni absolutna. V nujnih primerih smejo vanj vstopiti policisti, pa tudi druge osebe, kot na primer gasilci, reševalci. Za takšen vstop ni potrebna predhodna odredba. Vstop se opravi zaradi javne varnosti.

Stanovanje in druge prostore se sme v izjemnih primerih tudi **preiskati**. Vstop v tuje stanovanje ali v druge tuje prostore in preiskovanje se lahko opravi le pod pogoji, ki jih določa zakon.

Vstop v tuje stanovanje in druge prostore (v nadaljevanju vstop v stanovanje) sam po sebi **ni preiskovalno dejanje**. Zakon o kazenskem postopku ga obravnava v okviru poglavja o hišni in osebni preiskavi, saj je s tema preiskovalnima dejanjema tesno povezan. Vstop v tuje stanovanje se namreč lahko nadaljuje v hišno preiskavo. Nobene hišne preiskave pa se ne more opraviti, ne da bi pred tem vstopili v stanovanje ali druge prostore.

Večkrat se zgodi, da policist vstopi v tuje stanovanje zato, da prime storilca ali osebo, ki jo je treba prijeti po odredbi sodišča. Če ta oseba ni skrita, potem policist ne opravi preiskave stanovanja, temveč prime iskano osebo, imetniku pa izda potrdilo o vstopu v stanovanje.

Bistvena razlika med vstopom v tuje stanovanje in preiskavo stanovanja je nakazana že v obeh pojmi. Pri vstopu v stanovanje policist nikoli ne preiskuje stanovanja in drugih prostorov. V stanovanje in druge prostore sme le vstopiti in jih vizualno (to, kar praviloma zazna z vidom) pregledati. Razlika je tudi v tem, da policist za vstop v stanovanje nikoli ne potrebuje odredbe pristojnega organa, hišna preiskava pa se praviloma opravlja na podlagi obrazložene pisne odredbe sodišča.

⁴ Gre za koncept znan pod izrazom »reasonable expectation of privacy«, ki ga v svojih odločitvah zastopa Vrhovno sodišče ZDA in prek katerega je bil prevzet tudi v judikaturu evropskega sodišča za človekove pravice.

2. Pojemovna opredelitev stanovanja in drugih prostorov

Ob tem je pomembno tudi vprašanje, kaj vse šteje za stanovanje in kaj za druge prostore, kaj vse je objekt ustavno pravnega varstva oziroma objekt izvajanja pooblastila vstopa v tuje stanovanje in druge prostore ali preiskave.

- **Stanovanje** obsega prostore za stalno ali začasno bivanje, pa tudi stranske prostore (podstrešje, klet, drvarnico, delavnico in drugo). Vanj sodijo tudi prikolica za kampiranje, bivalni prostor avtodoma, šotor ter podobni začasni nadomestki za bivanje.
- **Drugi prostori** so prostori podjetij in drugih organizacijskih združenj ter pravnih oseb, ograjeni zasebni prostori, ki niso namenjeni javnosti (na primer s plotom ograjen dvoriščni prostor ob stanovanjski hiši). Kot drugi prostori pa ne štejejo zaprti prostori osebnih vozil (razen že omenjenega bivalnega dela vozila – avtodoma ali počitniške prikolice).⁵

Iz zapisanega je razvidno, da pod pojmom »stanovanje in drugi prostori« ni mišljena samo stanovanjska hiša in stanovanje v stanovanjski zgradbi, temveč vsi prostori, v katerih določena oseba stalno ali začasno biva (na primer hotelska soba, internat), pa tudi prostori, ki sicer niso namenjeni bivanju, so pa z njim povezani kot na primer stranski prostori stanovanja (klet, podstrešje, balkon) pa tudi gospodarsko poslopje, delavnica garaža in podobni objekti. (Horvat, 2004).

Kot je bilo že poudarjeno, ustava ne ščiti prostorov ali lastnikov, temveč ljudi, ki na določenem prostoru pričakujejo svojo zasebnost. Ustava in zakon ne dajeta določnega odgovora, pod kakšnimi pogoji tudi taki prostori uživajo sodno varstvo. Po Klemenčiču (2002) je predvsem tuja sodna praksa razvila naslednje kriterije:

- bližina stanovanjski hiši;
- objekti, ki povezujejo posamezna poslopja (npr. dovozi, dvorišča ipd.);
- vključenost v celoto bivanjskega prostora (npr. urejena zelenica);
- urejen zunanji bivanjski prostor (npr. vrt, igrišče, bazen);
- jasno sporočilo, da želi lastnik zavarovati svojo zasebnost (npr. visoka ograja, živa meja ipd.).

Po stališču Ustavnega sodišča je za pojem »stanovanja in drugi prostori« po 36. členu Ustave RS bistveno, da gre za zaključeno celoto prostorov, ki jih oseba uporablja za bivanje, kjer živi sama ali skupaj z bližnjimi in kamor spusti le osebe, ki jim dovoli vpogled v najbolj skrita področja svojega življenja. Gre za prostore, kjer oseba upravičeno pričakuje, da se jo pusti pri miru, ker je tam doma.⁶

⁵ O tem je kazenski oddelek Vrhovnega sodišča Republike Slovenije na evidenčni seji sprejel pravno mnenje.

⁶ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-430/00 z dne 03.04.2003.

3. Zakonski razlogi za vstop v tuje stanovanje in druge prostore

Ustava Republike Slovenije določa v 36. členu osnovne razloge, na podlagi katerih sme uradna oseba pod pogoji, ki jih določa zakon, vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore. Razlogi so naslednji:

- če vstop v stanovanje ni proti stanovalčevi volji;
- če je to neogibno potrebno, da se neposredno prime storilca kaznivega dejanja;
- če je to neogibno potrebno, da se zavarujejo ljudi in premoženje.

Zakon o kazenskem postopku v 218. členu konkretizira pogoje in predpisuje postopek vstopa v tuje stanovanje in druge prostore. Po tem zakonu smejo policisti brez odredbe sodišča vstopiti v tuje stanovanje in druge prostore v naslednjih primerih:

- če imetnik stanovanja to želi;
- če kliče kdo na pomoč;
- če je treba prijeti storilca kaznivega dejanja, ki je zaloten pri dejanju;
- če je to potrebno za varnost ljudi in premoženja;
- če je v stanovanju ali kakšnem drugem prostoru kdo, ki ga je treba po odredbi pristojnega državnega organa priprejeti ali prisilno privedi ali se je zaradi pregona zatekel tja.

Razloge za vstop v tuje stanovanje in druge prostore po določenih Zakon o kazenskem postopku bomo konkretnije opredeljevali, ko bomo obravnavali razloge za opravljanje hišne preiskave (preiskave stanovanja in drugih prostorov) brez odredbe sodišča, saj se zakonodajalec pri tem pooblastilnem institutu navezuje na razloge za vstop v tuje stanovanje in druge prostore.

Razloge za vstop v tuje stanovanje in druge prostore uzakonja tudi **Zakon o policiji**, kjer je 47. členu določeno, da lahko policisti brez odločbe sodišča vstopijo v tuje stanovanje in druge prostore:

- če je to potrebno zaradi preprečitve samomora;
- če se preverjajo okoliščine, ki kažejo na smrt določene osebe v tem prostoru;
- če gre za preprečitev konkretne nevarnosti za ljudi in premoženje.

Tretji navedeni razlog se nekako pokriva z določbo, zapisano v Zakonu o kazenskem postopku, da lahko policisti vstopijo v tuje stanovanje in druge prostore, če je to potrebno za varnost ljudi in premoženja. Kaj šteje za **konkretno** nevarnost za ljudi in premoženje, zaradi česar bi policisti lahko vstopili v tuje stanovanje in druge prostore, ne določata podrobneje niti Zakon o policiji niti podzakonski akt, izdan na podlagi zakona.

Zakon o prekrških ne predpisuje pravice vstopa v stanovanje zaradi prekrška. Zato lahko policisti pri opravljanju nalog nale-tijo na problem, ko se v stanovanju krši javni red, ob policijski intervenciji pa kršitelj ali kršitelji nočejo odpreti vrat stanovanja. To je dejanski problem pri operativnem delu policistov. Če policisti pri interveniranju zaradi kršitve javnega reda nale-tijo na zaprta in zaklenjena vrata, ki jih lastnik noče pristo-voljno odpreti, je edina rešitev praktične zagate ta, da poskušajo pridobiti odredbo za hišno preiskavo zaradi prijetja s privedbo ali pridržanjem storilca prekrška. Dejanski problem pa je v tem, da se takšne kršitve ponavadi dogajajo v nočnem času, to je izven uradnih ur sodišč in je možnost pravočasne pridobitve takšne odredbe minimalna.⁷

4. Razlogi za preiskavo stanovanja in drugih prostorov brez pisne odredbe

Kot sem že zapisal določa pogoje za preiskavo stanovanja in drugih prostorov brez sodne odredbe že ustava v 36. členu, konkretizirani pa so v Zakonu o kazenskem postopku. Gre za izjemo od pravila, da se sme preiskava stanovanja in drugih prostorov opraviti zgolj na podlagi pisne odredbe sodišča. Za-radi izjemnosti in nujnosti posega tudi ne veljajo določena po-stopkovna pravila za izvajanje preiskave (na primer zahteva po navzočnosti dveh prič, prepoved opravljanja preiskave v noč-nem času ipd.). Zakonodajalec veže nujnost vstopa in preiska-ve na konkretno ogroženost varnosti ljudi in premoženja. Hor-vat (2004) meni, da sta po načelu sorazmernosti vstop in mo-rebitna preiskava brez odredbe dopustna le, če gre za ogroža-nje premoženja večje vrednosti. Skladno s slovensko ustavo pa policist v nobenem primeru ne more vstopiti v stanovanje brez sodne odredbe in po potrebi opraviti preiskavo z name-nom, da bi v stanovanju iskal dokaze o kaznivem dejanju. Po-meni, če bi bila vstop v stanovanje in preiskava potrebna zgolj zaradi tega, da bi se zavarovali sledovi kaznivega dejanja ali da bi se pri preiskavi našli predmeti kaznivega dejanja, bi bilo to nedopustno in nezakonito. Kot smo že zapisali pa zakonodaja-lec tudi ne dovoljuje preiskave stanovanja in drugih prostorov brez sodne odredbe zaradi prekrška.⁸

Zakonodajalec je na dokaj enostaven način določil, kdaj sme policist opraviti preiskavo stanovanja in drugih prostorov brez pisne odredbe sodišča. Opraviti jo sme, če je to potrebno, v vseh primerih, **ko sme opraviti tudi vstop v tuje stanovanje in druge prostore**. Nujnost posega v pravico do nedotakljivo-sti stanovanja ob vstopu v tuje stanovanje je lahko torej razlog za nadaljnjo hišno preiskavo.

⁷ Novi zakon o varstvu javnega reda, ki naj bi nadomestil zakon o prekrških zoper javni red in mir, predvideva uzakonitev novega poli-cijskega pooblastila, s katerim bi lahko policist zaradi preprečitve kaljenja nočnega miru odredil ukrep izključitve energetskega vira.

⁸ Glej tretji odstavek 58. člena ZP-I, ki določa: »Hišno preiskavo sme odrediti le sodišče.«

Policisti smejo po določilih Zakona o kazenskem postopku brez odredbe vstopiti v tuje stanovanje in druge prostore in po potrebi opraviti preiskavo stanovanja in drugih prostorov:

- če **imetnik stanovanja to želi**;
- če **kdo kliče na pomoč**;
- če je treba, da se **prime storilca kaznivega dejanja**, ki je bil zaloten pri dejanju;
- če je to potrebno za **varnost ljudi in premoženja**;
- če je v stanovanju ali drugem prostoru kdo, ki ga je treba po odredbi pristojnega državnega organa **pripreti ali prisilno privedi** ali se je zaradi pregona tja **zatekel**.

Ob tem ni popolnoma jasno, ali zakonodajalec dovoljuje hišno preiskavo brez odredbe zgolj ob podanih razlogih za vstop v tuje stanovanje in druge prostore, ki jih določa ZKP, ali tudi ob dodatnih razlogih, ki jih določa ZPol. ZPol namreč ne uzakonja hišne preiskave, temveč zgolj pravico policista, da ob določenem varnostnem pojavu (preprečitev samomora ali preverjanje okoliščin, ki kažejo na smrt osebe), vstopi v tuje stanovanje in druge prostore. Iz namena varnostnega pooblastila bi lahko zagovarjali stališče, da sme policist v primeru, da zgolj vizualno ne more zaznati relevantnih dejstev, opraviti tudi preiskavo.⁹

Zakon o kazenskem postopku veže pogoje, da se opravi hišna preiskava brez pisne odredbe, na to, da je to dejanje **nujno**. Zaradi tega pooblašča policijo, da sme še pred začetkom (kazenske) preiskave, zaradi nujnosti in neponovljivosti opraviti to dejanje in policistom pri tem ni treba čakati na pobudo državnega tožilca.

Nikoli pa policist ne sme opravljati preiskave stanovanja in drugih prostorov brez pisne odredbe sodišča v postopku za prekršek. To velja na primer tudi za primere, ko se storilec prekrška, ki ga policist neposredno zasleduje, zateče v stanovanje ali druge prostore. Zaradi iskanja storilca, predmetov ali sledov prekrška v stanovanju in drugih prostorih si bo moral policist vselej pridobiti veljavno sodno odredbo.

Ker opravi policija preiskavo stanovanja in drugih prostorov brez dovoljenja sodišča, pomeni neposredno na podlagi zakonskega pooblastila, mora o tem poročati sodišču oziroma državnemu tožilcu, ki naknadno (*ex post facto*) preveri in potrди zakonitost preiskave.

5. Analiza razlogov izvajanja hišne preiskave brez odredbe

Podrobnejši pregled posameznih razlogov za opravljanje preiskave stanovanja in drugih prostorov brez pisne odredbe je sledeč:

⁹ Enako glej tudi Klemenčič et. al. (2002: 162 in 163).

1. Imetnik stanovanja preiskavo želi

V tem primeru gre za » hišno preiskavo s pristankom«, ki se v praksi slovenske policije še ni uveljavila, niti zanjo ne veljajo kakšna posebna pravila stroke. Besedna zveza, da imetnik stanovanja to **želi**, si je namreč mogoče razlagati tako, da je dano soglasje imetnika za preiskavo. Navsezadnje nas na to napeljuje že ustavno določilo, kjer je zapisano, da ne sme nihče brez odločbe sodišča **proti volji stanovalca** vstopiti v tuje stanovanje ali druge prostore, niti jih ne sme preiskovati.

Izraz, da imetnik stanovanja to želi, si je mogoče razlagati na dva načina: imetnik lahko policista sam povabi, naj opravi preiskavo, ali pa pristane na policistov predlog ali njegovo prošnjo. Taka hišna preiskava naj ne bi bila sporna, saj temelji na dejstvu, da se lahko svoji pravici (v tem primeru pravici do nedotakljivosti stanovanja) vsakdo odpove.¹⁰

Soglasje lahko da le imetnik stanovanja, pomeni tisti, ki je uporabnik in ne lastnik. Pomembno pri tem je, komu policija omejuje pravico do nedotakljivosti stanovanja (zasebnosti), in ne omejevanje lastništva.¹¹

Niti Zakon o kazenskem postopku niti pravila stroke ne določajo oblike, v kateri je potrebno dati soglasje. Pri tem Marinko (1998) poudarja, da bi morala oseba, ki je želela, da se opravi hišno preiskavo, to potrditi s svojim podpisom. Vsekakor bi bilo potrebno natančneje določiti pravila stroke za takšne primere.¹²

2. Klic na pomoč

V tem primeru se postavi vprašanje, kakšen obseg lahko zajame hišna preiskava. Gre za očitno nujne posege policije, ko je potrebno zavarovati življenje ljudi. Najverjetneje bo obseg hišne preiskave v takšnem primeru omejen na prostor, v katerem je oseba, ki kliče na pomoč, oziroma na prostore, kjer bi bil lahko

¹⁰ Ob tem Klemenčič et. al. (2002) še dodaja, da je mogoče o pristanku govoriti le takrat, če je ta dan brez prisile, grožnje ali zvijače. Zato ne more biti zakonita preiskava, če je policist do pristanka prišel s preslepitvijo, lažjo ali grožnjo. Prav tako lahko da pristane samo oseba, ki se zaveda, kakšni pravici se s tem odpoveduje. Tako bo nezakonita hišna preiskava, če bi v preiskavo privolila oseba, ki se zaradi svojih osebnih lastnosti (npr. otrok, duševno motena oseba, gluhome oseba ipd.) ni mogla zavedati poledic odpovedi lastnim pravicam.

¹¹ Marinko (1998) navaja, da izhaja iz ameriške prakse, da lahko dajo soglasje: zakonec (razen o povsem ločenih stvareh, do katerih nima dostopa), starši, souporabnik (za dele, ki so dejansko v skupni uporabi), delodajalec (samo za delovno mesto in stvari v zvezi z delom). Soglasja pa ne morejo dati: otroci (izjemoma: minimalen vstop), uprava študentskega ali samskega doma, hotela, najemodajalec.

¹² Odprto vprašanje ostaja, ali bi morala biti oseba, ki daje soglasje, obveščena o možnosti zavrnitve ali ne. V različnih državah je to urejeno različno. V ZDA ne, v Angliji da.

osumljenec ali bi bili predmeti oziroma sledovi kaznivega dejanja, zaradi katerega policija intervenira ter brez odredbe vstopa v tuje stanovanje.¹³

Mogoče je tudi, da na pomoč kliče oseba, ki ni v stanovanju oziroma prostoru, v katerega naj bi policija vstopila. V tem primeru je obseg vstopa in preiskave še bolj omejen – kolikor je to nujno potrebno za zavarovanje ljudi in premoženja. Po Klemenčiču in sodelavcih (2002) policist nima pooblastila, da bi vstopil v stanovanje in ga preiskal, če kdo kliče na pomoč, ker naj bi se v določenem stanovanju izvajala kriminalna dejavnost, ki pa ni neposredno nevarna za življenje (npr. preprodaja mamil, prostitucija ipd.). Klic na pomoč mora biti povezan z nevarnostjo za ljudi in premoženje, obseg vstopa in morebitne preiskave pa omejen na pomoč osebi, ki je klicala in na odpravljanje nevarnosti. Po avtorjevem mnenju tako pooblastilo ne pomeni »bianco menice« za podrobno preiskavo stanovanja in iskanje dokazov kaznivega dejanja.

3. Hišna preiskava zaradi prijetja storilca kaznivega dejanja, ki je bil zasačen pri dejanju

Gre za primere flagrantnega delikta, pri čemer nastopi problem terminološke razlage pojma zasačenja.¹⁴ Pri tem ni nujno, da je storilca pri kaznivem dejanju zasačil policist, lahko ga je zasačil tudi drug posameznik, policist pa ga je prestregel neposredno po dejanju. Zakonodajalec je najverjetneje imel v mislih neposredno zasledovanje osumljenca kaznivega dejanja (tako imenovano »vroče zasledovanje« – *hot pursuit*), ki se zateče v stanovanje. V teh primerih preiskava brez odredbe zaradi prijetja pobeglega osumljenca prav gotovo ni sporna.

4. Hišna preiskava zaradi varnosti ljudi in premoženja

Gre za primere preiskave stanovanja in drugih prostorov v »nujnih okoliščinah«.¹⁵ To bi bili primeri preprečitve poškodovanja oseb in, kakor smo že zapisali, ogrožanja premoženja večje vrednosti. Vrednost ogroženega premoženja mora odtehtati poseg v pravico do nedotakljivosti stanovanja. Policisti so pri tem omejeni na odpravljanje grozeče nevarnosti. Marinko

(1998) pa postavlja vprašanje, ali sodi med te primere tudi preprečitev uničenja dokazov.¹⁶

5. Hišna preiskava, ker je v stanovanju ali kakšnem drugem prostoru nekdo, ki ga je treba po odredbi pristojnega državnega organa pripreti ali prisilno privedi ali se je tja zatekel zaradi pregona

Gre za primere prijetja določene osebe, za katero obstajajo razlogi za prijetje in privedbo. Razlogi so lahko podprti s pisnim aktom (odredbo) »pristojnega državnega organa« ali pa obstajajo drugi zakonski pogoji za prijetje in privedbo.

V praksi so pogosti primeri, ko policisti kljub pisni odredbi sodišča ne opravijo privedbe, če se oseba, ki jo je treba privedi, skriva v zaklenjenem prostoru. Od sodišča zahtevajo še posebno odredbo za vstop v tuje stanovanje oziroma preiskavo, kar pa je nepotrebno. Zakonska dikcija je v teh primerih jasna.

Ob tem pa naj posebej opozorimo, da zgolj **odredba sodišča** o privedbi obdolženca daje policistom pooblastilo, da lahko proti volji tistega, v čigar stanovanje vstopajo, vstopijo v stanovanje in po potrebi brez pisne odredbe opravijo preiskavo.¹⁷ ZKP je v tem delu preširok, saj dovoljuje vstop v tuje stanovanje in izvedbo hišne preiskave brez odredbe v primeru odredbe »kateregakoli« pristojnega organa. To pa bi lahko bil tudi kakšen drug organ in ne samo sodišče, kar pa Ustava RS ne dovoljuje.

6. Pravne in dejanske dileme ter nakazane rešitve

Dejanski problem, ki pa očitno takrat ni bil moteč za nikogar, so bile **nezakonito izvajane** hišne preiskave brez odredbe sodišča v preteklosti. Na to dejstvo nesporno opozorjajo primerjalne številke, saj je policija še desetletje nazaj prek 90 % hišnih preiskav opravila neposredno na podlagi zakonskega pooblastila za izvedbo hišne preiskave brez odredbe, pomeni

¹³ Enako razmišljanje, ki ga razširja na podoben problem ob opravljanju ogleda kraja kaznivega dejanja, glej Marinko (1998).

¹⁴ Francoski CPP na primer dokaj široko razlaga pojem flagrantnega delikta, v obseg katerega sodijo dejanja, ko je storilec prijet po zasledovanju, če ima na sebi še sledi ali stvari, ki kažejo, da je storil kaznivo dejanje, ali celo za dejanja, ki so bila prijavljena po precejšnjem časovnem presledku, npr. 24 ur. Podobno velja tudi za italijansko pravo v zvezi s priporom.

¹⁵ Podrobneje glej Zupančič et al., *Ustavno kazensko procesno pravo* (1996), str. 391.

¹⁶ Kot primer navaja policijsko prijetje preprodajalca mamil, kjer obstaja sum, da ima prijeti v stanovanju skrito mamilo, tam pa je še tretja oseba, ki je sicer ni mogoče osumiti enakega dejanja, obstaja pa verjetnost, da bo osumljencu pomagala s skrivanjem ali uničenjem mamil. V nadaljevanju navaja, da ima policija v primerih, ko gre za prijetje osumljenca, pravico opraviti preiskavo prostorov, ki so v neposrednem dosegu policista oziroma pregled vseh prostorov, če obstaja sum, da je v zgradbi nahaja še kdo, ki bi lahko ogrozil varnost policistov.

¹⁷ Horvat (2004:517) ob tem dodaja, da bi bil v nasprotju s četrtrim odstavkom 36. člena Ustave RS vstop v stanovanje proti volji njegovega imetnika zaradi privedbe, ki jo je odredila policija po tretjem odstavku 148. člena ali privedbo priče, ki jo je odredilo sodišče. Tudi sam sem mnenja, da je ZKP v tem delu, kjer govori o odredbi »pristojnega državnega organa« preširok in nekonsistenten z besedilom Ustave.

brez predhodnega dovoljenja oziroma soglasja sodišča. Danes je situacija ravno obratna, na kar so po mojem mnenju vplivale spremembe v dojetju načela zakonitosti pri izvajanju policijskih nalog in grožnja, ki jo za nezakonito pridobljene dokaze pomeni ekskluzijsko pravilo.

Slovenski policisti bi lahko prav gotovo v več primerih uporabljali **hišno preiskavo s pristankom**, pri čemer pa je treba povedati, da je navedeno določilo prav gotovo normativno podhranjeno. Cela vrsta nedorečenosti je izpostavljena v predhodnem poglavju. Priporočljivo bi bilo, da bi pravila stroke določila normative, ki bi veljali za te primere, kot na primer: v kakšni obliki mora biti podan predlog, kdo lahko poda soglasje, v kakšni obliki mora biti podano soglasje, obseg izvajanja takšne oblike hišne preiskave ipd.

Tudi hišna preiskava zaradi **razlogov**, ki jih za vstop v tuje stanovanje določa **Zakon o policiji**, bi morala biti jasneje definirana. Menim, da bi morali v Zakonu o policiji jasno zapisati, da je v teh primerih dovoljeno izvesti tudi hišno preiskavo, če policist z vizualnim zaznavanjem ne bi uspel razrešiti varnostne naloge, zaradi katere je zakonito vstopil v tuje stanovanje.

Za policijsko delo je moteče tudi dejstvo, da ob **kršitvah javnega reda** ne morejo učinkovito ukrepati, saj jim zakonodaja proti imetnikovi volji ne dovoli vstopa v tuje stanovanje in izvedbo hišne preiskave brez odredbe sodišča zaradi prekrška. Določila novega zakona o prekrških, ki za izvajanje hišne preiskave enostavno določajo analogijo z ZKP, bi morda koga zmotno zapeljala v razmišljanje, da je s tem dovoljena tudi hišna preiskava brez odredbe. Vendar je zakonodajalec, sledeč ustavnemu določilu jasno zapisal, da se sme preiskava zaradi prekrška opraviti le po odredbi sodišča. Zato se zdijo nadomestne zakonske rešitve kot je na primer izključitev energetskih virov, ki jo predvideva predlog zakona o varstvu javnega reda še najbolj posrečena rešitev, čeprav v celoti ne rešuje problemov.

In ne nazadnje, treba bi bilo spremeniti tisti del ZKP, ki dovoljuje vstop v tuje stanovanje in izvedbo hišne preiskave brez odredbe v primeru, da je potrebno prisilno privedi nekoga **po odredbi pristojnega državnega organa**. Kot sem že zapisal, je po mojem mnenju takšna določba ZKP preširoka in neustavna, saj je lahko za odrejanje privedbe pristojen kakšen drug organ in ne samo sodišče, kar pa Ustava RS ne dovoljuje. Pravilnik o policijskih pooblastilih sicer pravilno napotuje policiste na seznanitev odredbodajalca in pridobitev posebne odredbe za izvedbo hišne preiskave v teh primerih, vendar v tem primeru zakonski akt nižje pravne veljave »popravlja« višji zakonski akt, kar ni najskladneje s pravnim redom.

V zaključku lahko navedem, da nam primerjalnopravna analiza, predvsem analiza s podobnimi instituti v anglosaksonskem pravnem prostoru pokaže na dokaj **podobno normiranje**

posegov v nedotakljivost stanovanja. Njihova določnost, predvsem pa njihova kazuistika je seveda daleč pred slovensko ureditvijo.

Zaradi drugačnega normativnega in kazenskopravnega sistema pri nas in s tem v zvezi zaradi slabše sodne kazuistike, bi bilo za slovensko (kriminalistično) policijo dobrodošlo **analiziranje** lastnih pomanjkljivosti in napak pri izvajanju hišnih preiskav. Pri tem imam predvsem v mislih analize vzrokov ekudiranih dokazov, pridobljenih s hišnimi preiskavami ter zavrženih odredb sodišč za izvajanje hišnih preiskav. Na podlagi takšnih analiz bi lahko ustrezno usmerjali delo ter prek izobraževalnega sistema vplivali na zakonitost in strokovnost policijskega dela.

Literatura

1. Horvat, Š., (2004), **Zakon o kazenskem postopku s komentarjem**, GV Založba, Ljubljana.
2. Klemenčič, G., Kečanovič, B., Žaberl, M., (2002), **Vaše pravice v policijskih postopkih**, Založba Pasadena, Ljubljana.
3. Dežman, Z., in Erbežnik, A., (2003) Kazensko procesno pravo Republike Slovenije, GV Založba, Ljubljana.
4. Marinko, J., (1998), O hišni preiskavi, **Pravna praksa** št. 9, Priloga od strani VII–XV.
5. **Pravilnik o policijskih pooblastilih**, Ur. list RS, št. 51/2000.
6. Šinkovec, J., (1997), Ustavnost predkazenskih postopkov, **Pravna praksa** 17/18.
7. Zakon o policiji, **Ur. list RS**, št. 49/98 s spremembami.
8. Zakon o kazenskem postopku, **Ur. list RS** št. 63/94 s spremembami.
9. Zakon o prekrških, **Ur. List RS**, št. 30/04.
10. Zakon o ratifikaciji mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah, Ur. list SFRJ-MP, št. 7-35/71, Notifikacija nasledstva: **Ur. list RS-MP**, št.9-55/92 (Ur. list RS, št. 35/92).
11. Zakon o ratifikaciji konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11, **Ur. list RS-MP**, št. 7-41/94 (Ur. list RS, št. 33/94).
12. Zobec Ž., (1985), **Komentar zakona o kazenskem postopku s sodno prakso**. Druga spremenjena in dopolnjena izdaja, ČGP Delo, TOZD Gospodarski vestnik, Ljubljana.
13. Zupančič B. M., et al. (1996), **Ustavno kazensko pravo**. Atlantis Publishing, Ljubljana.
14. Žaberl, M., (1994), Pravica do prvega kontakta v postopkih s policijo v teoriji in praksi, **Pravnik**, št. 7–9, str. 333–338.
15. Žaberl, M., (1999), **Policijska pooblastila v (pred)kazenskem postopku**. Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
16. Žaberl, M., (2003), Policija kot prekrškovni organ (policijska pooblastila po novem Zakonu o prekrških), **Dnevi Varstvoslovja**, Bled.

House search without a court order – legal and factual problems

Miroslav Žaberl, LLB, Ministry of the Interior, Štefanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

House search which can be conducted by a police officer without a court order is an exception to the general rule, according to which any infringement on the constitutionally granted right to the inviolability of dwellings must be allowed to the executive branch of power only by a court. In the past, the majority of such searches were conducted without court orders, but in the last decade, the situation has been the opposite. In spite of a relatively clear constitutional and legal demand for exceptionality and specificity in exercising this police power, there are still some legal and factual questions concerning the execution of a search without a court order, which nevertheless remain open. By analysing individual reasons for conducting a search without an order, making a comparative legal analysis and by the analysis of practical problems, the paper presents some of the most important problems, such as the concept of a dwelling or other premises belonging to another person, conducting a search with consent, conducting a search without a court order on the grounds of suspicion of a misdemeanour, and conducting a house search without a court order on the ground of taking a person in by order of a competent authority. In the conclusion, the paper provides some possible solutions in the exercise of this task and police authority, so important for the further stages of a criminal procedure.

Key words: right to the inviolability of dwellings, concept of dwellings and other premises of another person, grounds for house search without an order, legal and factual problems

UDC: 343.132.2